

دکتر صدیراله مجرای استاد دانشگاه علوم پزشکی یاسوج

اخلاق حرفه‌ای در آموزش علوم پزشکی

از «انتقال دانش» تا «تربیت پزشک حرفه‌ای»

medical_services

چالش‌های اخلاق در محیط‌های و بالینی

groups

مسئولیت مدرس، دانشجو و سازمان

school

اخلاق حرفه‌ای در آموزش

وبسایت آموزشی

school

مقدمه

چرا اخلاق در آموزش علوم پزشکی اهمیت دارد؟

مدرس علوم پزشکی هم‌زمان در حال آموزش مؤلفه‌های زیر . آموزش پزشکی فقط انتقال دانش نیست
است:

- science دانش علمی
- medical_services مهارت بالینی
- account_tree تصمیم‌گیری
- psychology نگرش حرفه‌ای
- volunteer_activism نحوه برخورد با بیمار
- verified مسئولیت‌پذیری و ارزش‌های حرفه‌ای

دانشجو فقط آنچه را مدرس می‌گوید یاد نمی‌گیرد؛
آنچه را مدرس انجام می‌دهد نیز یاد می‌گیرد.

lightbulb

فراتر از دانش، شکل‌دهی به رفتار حرفه‌ای: آموزش بالینی

آنچه در پایان انتظار می‌رود

اهداف وینار

در پایان این وینار انتظار می‌رود شرکت‌کنندگان بتوانند

1. مفهوم اخلاق حرفه‌ای در آموزش علوم پزشکی را توضیح دهند .
2. مهم‌ترین اصول اخلاقی در رابطه استاد-دانشجو را شناسایی کنند .
3. چالش‌های اخلاقی آموزش بالینی را تشخیص دهند .
4. مرزهای حرفه‌ای در رابطه با دانشجویان را بشناسند.
5. با تعارض منافع، تبعیض و سوءاستفاده از قدرت برخورد مناسب داشته باشند .
6. اصول اخلاقی ارزیابی دانشجویان را به کار ببرند .
7. فرهنگ اخلاقی مناسبی در محیط آموزشی ایجاد کنند .

هفت هدف کاربردی برای تبدیل «دانش» به «رفتار حرفه‌ای» در محیط آموزشی.

تعریف مفهوم Professional Ethics

اخلاق حرفه‌ای چیست؟

اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از

rule استانداردهای رفتاری

handshake تعهدات

favorite ارزش‌ها

اصول

است که رفتار فرد را در چارچوب حرفه هدایت می‌کند.

school در آموزش علوم پزشکی

اخلاق حرفه‌ای یعنی انجام مسئولیت آموزشی به شیوه‌ای که کرامت، حقوق، عدالت، ایمنی و رشد حرفه‌ای دانشجو و بیمار حفظ شود.

مقایسه دو چارچوب

compare_arrows

تفاوت اخلاق فردی و اخلاق حرفه‌ای

workspace ^{محل حرفه‌ای} premium ^{پایه}

- مسئولیت‌های حرفه‌ای
- استانداردهای علمی
- قوانین و مقررات
- حقوق بیمار
- حقوق دانشجو
- استانداردهای سازمانی

person ^{محل فردی} برآمده از

- ارزش‌های شخصی
- خانواده
- فرهنگ
- باورهای فردی

ممکن است رفتاری از نظر شخصی برای فرد قابل قبول باشد، اما در محیط حرفه‌ای غیراخلاقی یا غیرحرفه‌ای محسوب شود.

balance ساختار قدرت در آموزش

آموزش پزشکی یک رابطه قدرت است
در محیط آموزشی، معمولاً **مدرس** دارای قدرت بیشتری است
قدرت ناشی از

recom^{توصیه}endation
مسیر آینده حرفه‌ایgrad^{نمره}ing
کنترل موفقیت تحصیلیfact^{واقعیت}_check
قدرت قضاوت علمیwork^{مکان کار}space_premium
مرجعیت حرفه‌ایbiotech^{دستگاه به دست آمده از فناوری}
دسترس‌ی علمیtrend^{روند}_up
فرصت‌های رشد

هرچه عدم توازن قدرت بیشتر باشد، مسئولیت اخلاقی فرد قدرتمند نیز بیشتر است

warning

Stakeholders · ذی‌نفعان · groups

مهم‌ترین ذی‌نفعان اخلاق در آموزش پزشکی

اخلاق آموزشی فقط مربوط به استاد و دانشجو نیست
ذی‌نفعان:

medical_services

کارکنان نظام سلامت

co_present

استاد و مدرس

school

دانشجو

favorite

بیمار

public

جامعه

diversity_3

خانواده بیمار

local_hospital

بیمارستان

account_balance

دانشگاه

تصمیم آموزشی نباید حقوق یک گروه را بدون توجه به پیامدهای آن برای سایر ذی‌نفعان نادیده بگیرد.

priority_high

hub ۸ اصل ۰ چارچوب مفهومی

اصول بنیادین اخلاق حرفه‌ای

اصول مهم اخلاق حرفه‌ای در آموزش علوم پزشکی

۰۴ <i>balance</i> عدالت Justice	۰۳ <i>shield</i> عدم آسیب Non-maleficence	۰۲ <i>volunteer_activism</i> سودرسانی Beneficence	۰۱ <i>_people</i> احترام به کرامت انسانی Respect for Human Dignity
۰۸ <i>assignment_turned_in</i> مسئولیت‌پذیری Accountability	۰۷ <i>verified_user</i> صداقت Honesty	۰۶ <i>lock</i> رازداری Confidentiality	۰۵ <i>directions_walk</i> احترام به خودمختاری Respect for Autonomy

این هشت اصل، زیربنای مشترک اخلاق حرفه‌ای در آموزش بالینی و محیط‌های آکادمیک هستند.

check_circle

کرامت انسانی در آموزش

هر دانشجو صرف نظر از ویژگی‌های زیر، شایسته احترام است

block رفتارهای مغایر

- تحقیر دانشجو
- تمسخر و برچسب‌زنی
- فریاد زدن
- تحقیر در حضور بیمار یا سایر دانشجویان
- استفاده از القاب توهین‌آمیز

diversity_1 شایسته احترام بدون توجه به

- جنسیت
- سن
- وضعیت اقتصادی
- ملیت و قومیت
- مذهب
- وضعیت اجتماعی
- رشته و مقطع تحصیلی
- عملکرد تحصیلی

آیا تحقیر می‌تواند ابزار آموزشی باشد؟

help_outline

«عدم تحقیر» اصل

do not disturb_on
تحقیر ابزار آموزشی نیست.

جایگزین حرفه‌ای

tips_and_updates

قابل اصلاح + مشخص + محترمانه + بازخورد صریح

بازخورد سازنده، جایگزین حرفه‌ای تحقیر است؛ دانشجو را به اصلاح فرامی‌خواند، نه به سکوت.

پیامدهای تحقیر

trending_down

- اضطراب را افزایش می‌دهد
- اعتماد به نفس را کاهش می‌دهد
- مشارکت دانشجو را کم می‌کند
- یادگیری را مختل می‌کند
- فرهنگ سکوت ایجاد می‌کند
- رفتارهای غیر حرفه‌ای را بازتولید می‌کند

Professional Boundaries

•مرزهای حرفه‌ای

straighten

رابطه استاد و دانشجو

رابطه آموزشی سالم باید ویژگی‌های زیر را داشته باشد

مبتنی بر اعتماد

check_circle

دارای مرز مشخص

check_circle

محترمانه

check_circle

حرفه‌ای

check_circle

عاری از سوءاستفاده از قدرت

check_circle

خطای دوم

sentiment_dissatisfied

رابطه بیش از حد شخصی و فاقد مرز حرفه‌ای
خطای مرز، سوءاستفاده از موقعیت، ابهام نقش

ابهام نقش حرفه‌ای

priority_high

خطای اول

psychology_alt

رابطه بیش از حد خشک و اقتدارگرایانه
سلطه‌گرا، فاصله‌دار افراطی، فضای پرسش را می‌بندد

سلطه‌گرایی افراطی

trending_down

هدف: Professional Boundaries

straighten

Professional Boundaries

straighten

مرزهای حرفه‌ای چیست؟

مرز حرفه‌ای یعنی تشخیص اینکه:

straighten

«چه چیزی در رابطه آموزشی مناسب است و چه چیزی از مرز حرفه‌ای عبور می‌کند؟»

warning نمونه‌های خطر

ارتباط شخصی افراطی

close

پیام‌های خارج از چارچوب حرفه‌ای

روابط عاطفی

close

درخواست‌های شخصی

استفاده از اطلاعات خصوصی دانشجو

close

شوخی‌های جنسی یا تحقیرآمیز

تبعیض به دلیل رابطه شخصی

close

سوءاستفاده از موقعیت آموزشی

Misconduct · خط قرمز حرفه‌ای

report

آزار و رفتارهای نامناسب

نمونه‌های رفتار نامناسب در محیط آموزشی:

person_off

تحقیر

آزار روانی

آزار کلامی

شوخی جنسی

آزار جنسی

تهدید

work_off

سوءاستفاده از موقعیت آموزشی

back_hand

لمس نامناسب

پیام‌های نامناسب

قدرت آموزشی نباید به ابزار آسیب‌رساندن تبدیل شود.

gpp_bad

Conflict of Interest

swap_horiz

تعارض منافع

تعریف *swap_horiz*

تعارض منافع زمانی رخ می‌دهد که منافع شخصی، مالی، علمی یا سازمانی بتواند بر قضاوت حرفه‌ای تأثیر بگذارد یا چنین ظاهری ایجاد کند.

نمونه‌ها *list_alt*

انتخاب دانشجو برای پروژه بر اساس روابط شخصی

ارزیابی دانشجوی نزدیک یا وابسته

ارتباط با صنعت

منافع مالی در پژوهش

منافع شخصی در تصمیم آموزشی

هدیه‌های قابل توجه

وجود تعارض منافع الزاماً به معنای رفتار غیراخلاقی نیست؛ پنهان کردن آن می‌تواند مشکل‌ساز باشد.

lightbulb

balance

توزیع عادلانه فرصت‌ها · Justice

عدالت در آموزش

عدالت آموزشی یعنی فرصت‌های آموزشی و ارزیابی بر اساس معیارهای زیر توزیع شوند

قابل دفاع

مرتبط با عملکرد

trending_up

شفاف

visibility

علمی

*science**warning* رفتارهای غیراخلاقی

- پارتی‌بازی
- نمره‌دهی سلیقه‌ای
- محروم کردن دانشجوی خاص از فرصت آموزشی
- تبعیض
- دادن فرصت بیشتر به افراد خاص

balance .نمره باید بازتاب عملکرد باشد، نه رابطه

Implicit Bias • تشخیص فرم‌های نامرئی

visibility_off

تبعیض پنهان

گاهی تبعیض آشکار نیست

مثال‌های رایج

visibility_off

- توجه بیشتر به دانشجویان خاص
- دعوت مکرر افراد خاص به فعالیت‌های علمی
- فرصت کمتر برای برخی دانشجویان
- فرضیات کلیشه‌ای درباره توانایی افراد
- ارزیابی متفاوت رفتار مشابه

اگر جای دانشجو عوض می‌شد، آیا همین تصمیم را می‌گرفتم؟

help_outline

checklist معیار کلیدی ارزیابی

ارزیابی اخلاقی دانشجویان

ارزیابی باید پنج ویژگی زیر را داشته باشد

۵ <i>gavel</i> قابل دفاع باشد Defensible	۴ <i>visibility</i> شفاف باشد Transparent	۳ <i>balance</i> عادلانه باشد Fair	۲ <i>fact_check</i> قابل اعتماد باشد Reliable	۱ <i>verified</i> معتبر باشد Valid
--	---	--	---	--

اصل طلایی: نمره باید بازتاب عملکرد باشد، نه رابطه دانشجو با مدرس.

military_tech

block آنچه نباید انجام دهیم

خطاهای اخلاقی در ارزیابی

نمونه‌های خطای اخلاقی در ارزیابی دانشجویان

- closeنمره دادن از روی علاقه شخصی
- closeسخت‌گیری به یک دانشجوی خاص
- closeآسان‌گیری به دانشجوی مورد علاقه
- closeتغییر نمره تحت فشار
- closeتهدید به کاهش نمره
- closeافشای نمرات سایر دانشجویان
- closeاستفاده از ارزیابی برای تنبیه شخصی

اصل مهم

assignment_late

ارزیابی ابزار سنجش است، نه ابزار تنبیه یا
پاداش شخصی.

Feedback ≠ Criticism

feedback

بازخورد اخلاقی

بازخورد باید ویژگی‌های زیر را داشته باشد

کرامت دانشجو حفظ شود

در زمان مناسب

قابل اصلاح

بر عملکرد تمرکز

مبتنی بر رفتار قابل مشاهده

مشخص

functions فرمول پیشنهادی

پیشنهاد اصلاح

پیامد

رفتار

format_quote مثال

دفعه بعد می‌توانی از چک‌لیست شرح حال استفاده کنی. در ارائه شرح حال، چند سؤال کلیدی را نپرسیدی؛ بنابراین اطلاعات مهمی از دست رفت.

خط قرمز در آموزش بالینی

medical_information

بازخورد در حضور بیمار

تحقیر دانشجو در حضور بیمار: خط قرمز مهم

do_not_disturb_on

روش مناسب

tips_and_updates

- اگر خطا خطر فوری برای بیمار ندارد: بازخورد اصلاحی را تا حد امکان در فضای خصوصی ارائه کنید.
- اگر خطا برای بیمار خطر دارد: اول ایمنی بیمار، سپس آموزش و بازخورد.

block نباید

- دانشجو را مسخره کرد
- ضعف علمی او را به بیمار نشان داد
- با عصبانیت او را سرزنش کرد

Patient Safety First

health_and_safety

handshake شراکت بیمار در آموزش

بیمار به‌عنوان «موضوع آموزشی» نیست
در آموزش بالینی، بیمار شریک در فرایند آموزش است، نه صرفاً ابزار آموزشی

shield_person باید به موارد زیر توجه شود

lock_person حریم خصوصی

emoji_people کرامت

lock محرمانگی

handshake رضایت

how_to_vote حق انتخاب

shield امنیت

psychology آیا اگر خودم بیمار بودم، با این شیوه آموزش موافق بودم؟

رضایت در آموزش بالینی

در صورت مشارکت بیمار در فعالیت آموزشی باید موارد زیر رعایت شود:

1. هدف فعالیت مشخص باشد.
2. تا حد امکان رضایت آگاهانه وجود داشته باشد.
3. حریم خصوصی رعایت شود.
4. از اجبار یا فشار پرهیز شود.
5. بیمار بتواند در چارچوب مقررات از مشارکت خودداری کند.

اصل: نیاز آموزشی دانشجو، مجوز نقض حقوق بیمار نیست.

warning

محرمانگی و حریم خصوصی

اطلاعات بیمار و دانشجو می‌تواند شامل موارد زیر باشد

account_balance_wallet

اطلاعات مالی

family_restroom

اطلاعات خانوادگی

psychology

اطلاعات روان‌شناختی

medical_information

اطلاعات پزشکی

biotech

اطلاعات پژوهشی

science

نتایج آزمایش‌ها

folder_shared

پرونده پزشکی

photo_camera

تصاویر

هر اطلاعاتی که برای انجام وظیفه حرفه‌ای در اختیار ما قرار گرفته، الزاماً قابل انتشار یا اشتراک‌گذاری نیست

lock

شبکه‌های اجتماعی و اخلاق حرفه‌ای

مثال‌های پرخطر در شبکه‌های اجتماعی

local_hospital

انتشار عکس محیط درمان

chat_bubble

انتشار داستان بالینی قابل شناسایی

photo_camera

انتشار تصویر بیمار

person_search

انتشار محتوایی که هویت بیمار را قابل شناسایی کند

groups

بحث درباره بیمار در گروه‌های غیرحرفه‌ای

school

انتشار اطلاعات دانشجویان

قبل از انتشار بپرسید: آیا بیمار یا دانشجو با دیدن این محتوا احساس می‌کند حریم خصوصی او حفظ شده است؟

help_outline

استفاده اخلاقی از هوش مصنوعی در آموزش پزشکی

هوش مصنوعی ابزاری قدرتمند برای آموزش است؛ اما همراه با فرصت‌ها، چالش‌های اخلاقی جدی نیز به همراه می‌آورد.

warning اما خطراتی دارد

- خطای اطلاعاتی
- سوگیری
- نقض محرمانگی
- وابستگی بیش از حد
- تقلب علمی
- تولید محتوای جعلی

auto_awesome می‌تواند AI

- یادگیری شخصی‌سازی شده ایجاد کند
- بازخورد ارائه دهد
- تولید محتوای آموزشی را تسهیل کند
- به شبیه‌سازی کمک کند

هوش مصنوعی ابزار آموزشی است، نه جایگزین مسئولیت حرفه‌ای انسان.

smart_toy

تقلب علمی و صداقت آکادمیک

صداقت علمی شامل موارد زیر است

find_in_page

عدم دستکاری نتایج

rule

عدم جعل داده

format_quote

ارجاع صحیح

plagiarism

عدم سرقت علمی

report

شفافیت در گزارش

groups

اعلام صحیح مشارکت افراد

shopping_cart

عدم خرید و فروش تکالیف

quiz

عدم تقلب در آزمون

هدف آموزش پزشکی فقط تولید دانشجو با نمره بالا نیست؛ تربیت متخصص قابل اعتماد است.

school

shield فراتر از تنبیه

نقش استاد در پیشگیری از تقلب

psychology. پیشگیری فقط با تنبیه انجام نمی‌شود

مدرس باید

1. انتظارات را شفاف کند.
2. قوانین را از ابتدا توضیح دهد.
3. روش‌های ارزیابی مناسب طراحی کند.
4. فرهنگ صداقت ایجاد کند.
5. با موارد تخلف منصفانه برخورد کند.

help_outline آیا طراحی سیستم ارزیابی ما، خود دانشجو را به سمت تقلب سوق می‌دهد؟

الگوی رفتاری مدرس

دانشجو از رفتار مدرس یاد می‌گیرد.

دانشجو بیشتر از آنچه می‌شنود، آنچه می‌بیند را یاد می‌گیرد.

یاد می‌گیرد *favorite* *arrow_back*

اگر به بیمار احترام بگذارد

یاد می‌گیرد *outline* *arrow_back*

اگر اشتباه خود را بپذیرد

یاد می‌گیرد *help_outline* *arrow_back*

اگر درباره عدم قطعیت علمی صحبت کند

یاد می‌گیرد *groups* *arrow_back*

اگر با کارکنان محترمانه رفتار کند

یاد می‌گیرد *assignment_turned_in* *arrow_back*

اگر مسئولیت خطای خود را بپذیرد

مفهوم کلیدی — Role Modeling: هر رفتار مدرس، درس‌نامه‌ای بدون کلام برای دانشجو است.

star

اعتراف به خطا به عنوان قدرت

self_improvement

وقتی استاد اشتباه می‌کند

آیا اعتراف به اشتباه اعتبار استاد را کاهش می‌دهد؟

help_outline

check_ لزوماً نه

اتفاقاً می‌تواند

assignment_turned_in

مسئولیت‌پذیری را آموزش دهد

school

یادگیری واقعی ایجاد کند

shield

فرهنگ ایمنی ایجاد کند

verified_user

اعتماد ایجاد کند

Professionalism به معنی بی‌خطا بودن نیست؛ یعنی مسئولانه با خطا برخورد کردن.

psychology

تبادل فرصت آموزشی و ایمنی بیمار

health_and_safety

ایمنی بیمار در آموزش

در آموزش بالینی همیشه باید تعادل میان «فرصت آموزشی» و «ایمنی بیمار» حفظ شود.

Patient Safety

health_and_safety

اولویت اول — ایمنی بیمار

Learning Opportunity *school*

فرصت آموزشی برای دانشجو

دانشجو باید متناسب با موارد زیر مسئولیت دریافت کند:

- سطح مهارت
- صلاحیت
- میزان نظارت

هیچ فرصت آموزشی نمی‌تواند اولویت بالاتر از ایمنی بیمار داشته باشد.

Patient Safety First

priority_high

route پاسخ حرفه‌ای به رفتار نامناسب

وقتی دانشجو رفتار غیرحرفه‌ای دارد

route پاسخ مناسب

- به جای آن، گام به گام و حرفه‌ای عمل کنید:

block پاسخ نامناسب

- تحقیر
- تهدید
- نادیده گرفتن
- برخورد کاملاً شخصی

: ۷ مرحله برخورد حرفه‌ای

1. شناسایی رفتار
2. بررسی واقعیت
3. گفت‌وگوی حرفه‌ای
4. ارائه بازخورد
5. تعیین انتظار اصلاحی
6. مستندسازی در صورت نیاز
7. ارجاع طبق مقررات سازمان

psychology رفتار را نقد کنید، نه شخصیت فرد را

موقعیت دشوارتر

report_problem

وقتی خودِ مدرس رفتار غیراخلاقی دارد

این موقعیت دشوارتر است. گزارش تخلفِ خودِ مدرس، فشار روانی و حرفه‌ای بیشتری به همراه دارد.

warning

verified_user سازمان اخلاق‌محور باید

- مسیر گزارش مشخص داشته باشد
- محرمانگی را تا حد امکان حفظ کند
- از گزارش‌دهنده در برابر تلافی محافظت کند
- فرایند بررسی منصفانه داشته باشد

موانع گزارش

report_problem

- ترس از تلافی
- قدرت سازمانی مدرس
- نگرانی درباره نمره
- ترس از برچسب خوردن
- فرهنگ سکوت
- نبود مسیر امن گزارش

ساختن سازمان اخلاق‌محور، مسئولیت همگان است — نه فقط فرد گزارش‌دهنده.

balance

فرهنگ سکوت یا فرهنگ ایمنی؟

فرهنگ ایمنی *volume_up*

می‌توانم درباره یک نگرانی حرفه‌ای صحبت کنم
«بدون اینکه از مجازات یا تحقیر بترسم»

فرهنگ سکوت *volume_off*

«بهتر است چیزی نگویم»

مسئولیت همه

سازمان

کارکنان

مدیر

دانشجو

استاد

اخلاق حرفه‌ای نباید فقط وابسته به قهرمان بودن افراد باشد؛ باید در ساختار سازمان نهادینه شود

corporate_fare

یک چارچوب برای تصمیم‌گیری اخلاقی

هنگام مواجهه با یک مسئله اخلاقی

یک تصمیم اخلاقی، تصمیمی است که می‌توانید با آرامش وجدان و در حضور دیگران از آن دفاع کنید.

lightbulb

سناریوی تعاملی وینار

record_voice_over سناریو

استاد در حضور سایر دانشجویان می‌گوید. یک دانشجوی پزشکی در بخش عملکرد ضعیفی دارد

«بهتر است رشته‌ات را عوض کنی. تو اصلاً برای پزشکی ساخته نشده‌ای»

دانشجو پس از جلسه ناراحت شده و از حضور در بخش اجتناب می‌کند

quiz مشکل اخلاقی اصلی چیست؟ — پرسش برای مخاطبان

E

همه موارد مرتبط

D

تحقیق در جمع

C

استفاده از قدرت

B

شیوه بازخورد

A

ضعف علمی دانشجو

check_circle

جمع‌بندی نهایی

اخلاق حرفه‌ای در آموزش پزشکی یعنی

star

الگوی رفتاری مناسب

shield

ایمنی

alt_route

مرزبندی

assignment_turned_in

مسئولیت‌پذیری

fact_check

صداقت

balance

عدالت

volunteer_activism

احترام

پنج سؤال برای هر مدرس

1. آیا با دانشجو با کرامت رفتار کردم؟
2. آیا تصمیم من عادلانه بود؟
3. آیا تعارض منافع خود را مدیریت کردم؟
4. آیا حریم خصوصی بیمار و دانشجو حفظ شد؟
5. آیا رفتار من الگویی است که می‌خواهم دانشجویان از آن یاد بگیرند؟

ما فقط پزشک تربیت نمی‌کنیم؛ ما شیوه پزشک بودن و انسان بودن را نیز آموزش می‌دهیم

favorite